

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

1/ 2023 г.

гр. София, 21.11.2023 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии в съдебно заседание на 05 октомври 2023 год., в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ НА ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ:

МИМИ ФУРНАДЖИЕВА

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ НА ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ:

ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА
ВАСИЛКА ИЛИЕВА
СНЕЖАНКА НИКОЛОВА
ТОТКА КАЛЧЕВА
МАРИЯ ИВАНОВА
ДИЯНА ЦЕНЕВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	34. НИКОЛАЙ МАРКОВ
2. ВЕСКА РАЙЧЕВА	35. ЕРИК ВАСИЛЕВ
3. ПЛАМЕН СТОЕВ	36. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
4. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА	37. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА
5. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	38. ВАНЯ АТАНАСОВА
6. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	39. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
7. МАРИО ПЪРВАНОВ	40. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА

8. ЕМИЛ ТОМОВ
9. БОНКА ДЕЧЕВА
10. ЖИВА ДЕКОВА
11. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
12. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
13. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
14. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
15. ЗОЯ АТАНАСОВА
16. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
17. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
18. БОРИС ИЛИЕВ
19. БОНКА ЙОНКОВА
20. БОЯН БАЛЕВСКИ
21. ИРИНА ПЕТРОВА
22. РОСИЦА БОЖИЛОВА
23. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
24. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
25. КОСТАДИНКА НЕДКОВА
26. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
27. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
28. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
29. ГЕРГАНА НИКОВА
30. ПЕТЯ ХОРОЗОВА
31. МАЙЯ РУСЕВА
32. АННА БАЕВА
33. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА
41. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
42. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
43. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА
44. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА
45. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА
46. ВАСИЛ ХРИСТАКИЕВ
47. ГАЛИНА ИВАНОВА
48. ДЕСИСЛАВА ДОБРЕВА
49. ИВАЙЛО МЛАДЕНОВ
50. ЗОРНИЦА ХАЙДУКОВА
51. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА
52. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА
53. ТАНЯ ОРЕШАРОВА
54. МАРИЯ ХРИСТОВА
55. СОНЯ НАЙДЕНОВА
56. ИВАНКА АНГЕЛОВА
57. АНЕЛИЯ ЦАНОВА
58. ИВО ДИМИТРОВ
59. ЕЛЕНА АРНАУЧКОВА
60. НИКОЛАЙ ИВАНОВ
61. ЯНА ВЪЛДОБРЕВА
62. АТАНАС КЕМАНОВ
63. МИРОСЛАВА КАЦАРСКА
64. КРАСИМИР МАШЕВ
65. МАРИЯ БОЙЧЕВА

при участието на секретаря Даниела Цветкова
постави за разглеждане тълкувателно дело № 1 по описа за 2023 г. на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии, докладвано от съдия ВАНЯ АТАНАСОВА

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане на председателя на Върховния касационен съд, на основание чл. 292 ГПК, по предложение на състав на Върховния касационен съд за приемане на тълкувателно решение по следните правни въпроси:

1. Участието на съдия в предходно дело, по което е взето становище по същите доказателства, представени и по настоящото висящо дело, или е налице

произнасяне по въпрос, релевантен за изхода на висящото дело, основание ли е за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК?

2. Налице ли е порок и какъв на съдебно решение, постановено от съдебен състав при наличие на обстоятелства по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК?

Направеното с определение по чл. 292 ГПК предложение за тълкувателно решение е заради противоречива практика на ВКС по приложението на чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК в хипотеза, при която е налице обстоятелство, което според страна по делото създава съмнение в непристрастността на съда.

Първият въпрос е обсъждан в следните решения на ВКС, посочени в определението по чл. 292 ГПК: решение № 505 от 16. 11. 2011 г. по гр. д. № 1590/2010 г., 4 г.о., решение № 103 от 16. 01. 2019 г. по гр. д. № 2875/2017 г., 1 г.о., решение № 98 от 30. 11. 2017 г. по гр. д. № 3899/2016 г., 2 г.о., решение № 50 от 29. 04. 2022 г. по гр. д. № 3559/2021 г., 1 г.о.

Според становищата, изразени в първите три решения, основанийето за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК е условно по своя характер и подлежи на установяване във всеки конкретен случай. То би било налице, когато съществуват особени отношения между съдията и някоя от страните по делото, които биха могли да повлияят на разглеждането и решаването му, както и в случаите, когато съдията е изразил предварително становище по съществуването на спора не по предвидения в закона ред или преди постановяване на крайния съдебен акт по делото. Участието на съдия по друго дело с различен предмет, по което съдията е извършил преценка на същите доказателства и е изразил становище по същите спорни въпроси, които се поставят за разрешаване и по второто дело, не съставлява обстоятелство, пораждащо основателно съмнение в неговата обективност и непристрастност, защото само по себе си не обосновава някаква лична заинтересованост от постановяване на решение в полза или във вреда на някоя от страните, нито изключва възможността релевантните за спора факти да бъдат преценени по различен начин въз основа на събраните по второто дело доказателства и доводи на страните и да бъдат направени различни правни изводи. Законосъобразността на отказа за приемане на отвод се преценява във всеки конкретен случай.

В последното от цитираните по-горе решения е прието, че представлява основание за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК произнасянето на същия състав по аналогичен правен спор, при разрешаването на който са обсъждани и е изразено становище по едни и същи доказателства, представени и по двете дела, тъй като изискването на закона е не само съдията да бъде непристрастен, но и да внушава непристрастност, да бъде възприеман като непристрастен, както и по съображения, че непристрастността трябва да е очевидна.

Вторият въпрос е обсъждан в следните решения на ВКС, посочени в определението по чл. 292 ГПК: решение № 98 от 30. 11. 2017 г. по гр. д. № 3899/2016 г., 2 г.о., решение № 120 от 13. 04. 2011 г. по гр. д. № 1333/2010 г., 3 г.о., решение № 505 от 16. 11. 2011 г. по гр. д. № 1590/2010 г., 4 г.о., решение № 50 от 29. 04. 2022 г. по гр. д. № 3559/2021 г., 1 г.о.

В първите три акта се приема, че уреденото в чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК основание за отвод представлява процесуална гаранция, че делото ще бъде разгледано от независим и безпристрастен съд, но пропускът или нарочният отказ на съда да се отстрани от делото, сам по себе си, не може да обуслови извод за неправилност на постановеното решение, ако постановилият го съд не е нарушил норма, която е съществена. При извършването на преценката дали отказът на съда да се отведе е довел до неправилност на постановеното решение е необходимо да се съобрази какво е било процесуалното поведение на съда в производството спрямо съответната страна, т.е. дали спрямо нея е процедирано по начин, който да постави под съмнение разглеждането на спора и постановяването на решение само и единствено въз основа на данните по делото, закона и вътрешното убеждение на съдебния състав. Неизпълнението на изискването на закона за произнасяне с нарочно определение по искането за отвод не представлява съществено процесуално нарушение по смисъла на чл. 281, т. 3 ГПК, тъй като липсата на нарочно определение, само по себе си, не би могло да повлияе на правилността на постановеното съдебно решение.

В последното от посочените решения се приема, че отхвърлянето на искане за отвод, при наличие на основания по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК за уважаването му, представлява съществено процесуално нарушение по смисъла на чл. 281, т. 3 ГПК, съставляващо основание за касиране на решението и връщането му за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд.

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд намира, че предложението по чл. 292 ГПК на състава на ВКС за приемане на тълкувателно решение по поставените въпроси следва да бъде отклонено по изложените по-долу съображения.

Относно първия въпрос:

Приемането на тълкувателно решение по първия въпрос, независимо от отговора на същия, ще има за последица недопустимо допълване или изменение на разпоредбата на чл. 22 ГПК по тълкувателен път. Наличието на формирана задължителна съдебна практика, с която се дава положителен отговор на въпроса, би било равнозначно на включване на още едно безусловно основание за отвод, наред с изчерпателно предвидените в разпоредбата на чл. 22, ал. 1, т. 1 – т. 5 ГПК, а при отрицателен отговор би се отнело правомощието на съдията, предоставено му с разпоредбата на чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК, да извършва преценка дали в конкретния случай, с оглед обстоятелствата по делото, е налице основание за отвеждането му.

На следващо място, обективно невъзможно е да се даде принципен отговор на поставения въпрос – да се приеме, че участието на съдия в предходно дело, по което е взето становище по доказателства, представени и по двете дела, или е налице произнасяне по въпрос, релевантен за изхода на висящото дело, при всички случаи и независимо от обстоятелствата и особеностите на казуса, е или не е основание за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК. Тази обективна невъзможност е следствие от зависимостта на преценката за наличие на основание по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК от множество конкретни обстоятелства, които не биха могли да се

предвидят и подложат на анализ в тълкувателната процедура (например: въведени от страните различни доводи, възражения и оспорвания по всяко от делата; предприети или непредприети от страните процесуални действия по всяко от делата – доказателствени искания, оспорване на документи, признания на факти и/или спорни материални права и др.; междуременно създадена задължителна съдебна практика по релевантния правен въпрос, разгледан в предходното дело, с която съставът е длъжен да се съобрази, или разрешаване с влязло в сила решение, постановено между страните по делото, на правен въпрос, разгледан в предходното дело и преюдициален за правния спор предмет на следващото дело.) Всяко от тези обстоятелства би могло да бъде от значение при извършването на преценката дали участието на съдията в предходно дело, по което е изразено становище по правен въпрос и по доказателства, идентични с представените по второто дело, поражда съмнения в безпристрастното решаване на второто дело. Няма да има такова съмнение и основание за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК, ако по предходното дело даден документ е приет за неистински, но по следващото дело същият документ не е оспорен по реда на чл. 193 ГПК, ако по обсъдения от съдебния състав по предходното дело правен въпрос, релевантен и за второто дело, вече е формирана задължителна съдебна практика, с която съставът е длъжен да се съобрази, ако между страните по второто дело преюдициалният правен въпрос, обсъден в предходното дело от съдията, вече е разрешен с влязло в сила съдебно решение. Във всички тези случаи съдията или ще е обвързан от формираната задължителна съдебна практика по правния въпрос, или ще следва да зачете формираната сила на пресъдено нещо, или няма да има право да се произнася по истинността на документа, поради което не би могло да се приеме, че участието му в предходното дело поражда основателно съмнение в неговата безпристрастност.

Формирането на задължителна съдебна практика по първия въпрос, при липсата на обективна възможност да се даде принципен отговор на същия, би могло да препятства осъществяването на основната задача и цел на разпоредбата на чл. 26, ал. 1, т. 6 ГПК. Вместо да се гарантира разглеждането на делото от безпристрастен съд, при положителен отговор на въпроса ще се открие възможност, чрез поредица от отводи, за избор на съдия и индиректно нарушаване на принципа на случайно разпределение на делата, а при отрицателен отговор на въпроса ще се породи опасност да не се уважават основателни отводи, заради отнетата по тълкувателен път възможност за извършване на преценка след съобразяване на особеностите на конкретното дело и всички обстоятелства по същото.

Не на последно място, с постановеното в различен смисъл решение по чл. 290 ГПК, формално е създадена противоречива практика на ВКС по смисъла на чл. 292 ГПК, но останалата практика на ВКС е единна и непротиворечива. В едно от решенията, цитирани в определението по чл. 292 ГПК, се приема, че участието на съдия в предходно дело, по което е налице произнасяне по въпрос, релевантен за изхода на висящото дело, при всички случаи е основание за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК, тъй като изискването на закона е не само съдията да

бъде безпристрастен, но и да внушава безпристрастност, както и да бъде възприеман като безпристрастен. Във всички останали съдебни актове, посочени в определението по чл. 292 ГПК, е прието, че основанието за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК е условно по своя характер и подлежи на установяване във всеки конкретен случай, въз основа на данните по делото, закона и вътрешното убеждение на съдебния състав.

По тези съображения следва да се отклони предложението на състава на ВКС по чл. 292 ГПК за приемане на тълкувателно решение по първия въпрос.

Относно втория въпрос:

Коментираната по-горе практика на ВКС не съдържа противоречиви становища относно вида порок на съдебно решение, постановено от съдебен състав при наличие на обстоятелства по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК. Във всички актове, цитирани в определението по чл. 292 ГПК, се приема, че незаконосъобразният отказ на съда да се отведе на основание чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК представлява съществено процесуално нарушение, водещо до неправилност на решението. Различни изводи са формирани по всяко от делата при извършването на преценката дали съмнението на страната в безпристрастието на съда, породено от сочените от нея обстоятелства, е основателно по смисъла на чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК. Различието се дължи на различните факти по всяко от делата, а не на противоречиво прилагане на закона. То не е смущаващо, нито е във вреда на страните, а напротив – създава допълнителна гаранция за разглеждане на делото от независим и безпристрастен съд, при съобразяване с особеностите на всеки случай.

Допълнителен аргумент за отклоняване предложението за приемане на тълкувателно решение и по двата въпроса е необходимостта съдът да има възможност за свободна преценка, основана на обстоятелствата по конкретното дело и неограничена от задължителна съдебна практика, дали съмнението на страната в безпристрастието на съда, породено от посочените от нея факти, е обективно обосновано и оправдано, съответно дали неотвеждането на съдията от разглеждане на делото представлява съществено процесуално нарушение, водещо до неправилност на същото. Това разбиране съответства на практиката на Европейския съд по правата на човека, създадена във връзка с чл. 6, пар. 1 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи. В решение на Европейския съд по правата на човека от 24. 05. 1989 г. по делото *Hauschildt* срещу Дания, решение на Европейския съд по правата на човека от 06. 05. 2003 г. по делото *Kleun* и други срещу Нидерландия, решение от 18. 10. 2000 г. по делото *Mogel* срещу Франция и др. се приема, че при решаването дали в даден случай има основателна причина страната да се опасява, че изискванията за решаване на делото от независим и безпристрастен съд не са изпълнени, позицията на страната е важна, но не и решаваща. Решаващо е дали това опасение може да се счита за обективно оправдано, а това зависи от обстоятелствата във всеки конкретен случай. Въпросът е дали в дадения случай са спазени изискванията за решаване на делото от независим и безпристрастен съд, който въпрос съдът разрешава при

преценката на обективни факти, след което обосновава извод за наличие или отсъствие на съществено процесуално нарушение.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

ОТКЛОНЯВА предложението на състав на Върховния касационен съд по чл. 292 ГПК за постановяване на тълкувателно решение по въпросите:

1. Участието на съдия в предходно дело, по което е взето становище по същите доказателства, представени и по настоящото висящо дело, или е налице произнасяне по въпрос, релевантен за изхода на висящото дело, основание ли е за отвод по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК?

2. Налице ли е порок и какъв на съдебно решение, постановено от съдебен състав при наличие на обстоятелства по чл. 22, ал. 1, т. 6 ГПК?

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ НА ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ:

МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ НА ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ:

ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....

ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....

СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....

ТОТКА КАЛЧЕВА.....

МАРИЯ ИВАНОВА.....

ДИЯНА ЦЕНЕВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....
2. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....
3. ПЛАМЕН СТОЕВ.....
4. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА.....
5. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....
6. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....
7. МАРИО ПЪРВАНОВ.....
8. ЕМИЛ ТОМОВ.....
9. БОНКА ДЕЧЕВА.....
10. ЖИВА ДЕКОВА.....
11. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....
12. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
13. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
14. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
15. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
16. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
17. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
18. БОРИС ИЛИЕВ.....
19. БОНКА ЙОНКОВА.....
20. БОЯН БАЛЕВСКИ.....
21. ИРИНА ПЕТРОВА.....
22. РОСИЦА БОЖИЛОВА.....
23. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....
24. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
25. КОСТАДИНКА НЕДКОВА.....
26. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА.....
27. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
28. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
29. ГЕРГАНА НИКОВА.....
30. ПЕТЯ ХОРОЗОВА.....
31. МАЙЯ РУСЕВА.....
32. АННА БАЕВА.....
33. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА.....
34. НИКОЛАЙ МАРКОВ.....
35. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....
36. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА.....
37. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА.....
38. ВАНЯ АТАНАСОВА.....
39. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....
40. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА.....
41. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА.....
42. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ.....
43. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА.....
44. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА.....
45. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА.....
46. ВАСИЛ ХРИСТАКИЕВ.....
47. ГАЛИНА ИВАНОВА.....
48. ДЕСИСЛАВА ДОБРЕВА.....
49. ИВАЙЛО МЛАДЕНОВ.....
50. ЗОРНИЦА ХАЙДУКОВА.....
51. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА.....
52. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА.....
53. ТАНЯ ОРЕШАРОВА.....
54. МАРИЯ ХРИСТОВА.....
55. СОНЯ НАЙДЕНОВА.....
56. ИВАНКА АНГЕЛОВА.....
57. АНЕЛИЯ ЦАНОВА.....
58. ИВО ДИМИТРОВ.....
59. ЕЛЕНА АРНАУЧКОВА.....
60. НИКОЛАЙ ИВАНОВ.....
61. ЯНА ВЪЛДОБРЕВА .....
62. АТАНАС КЕМАНОВ.....
63. МИРОСЛАВА КАЦАРСКА.....
64. КРАСИМИР МАШЕВ.....
65. МАРИЯ БОЙЧЕВА.....